

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНФРАСТРУКТУРИ ВЕНЧУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В статті запропоновано визначення інфраструктури венчурної діяльності, систематизовано інфраструктурні інститути за трьома групами: фінансово-кредитні установи, організаційно-технічні суб'єкти господарювання, інформаційно-аналітичні фірми і організації та охарактеризовано завдання суб'єктів кожної групи. Розглянуто характер взаємозв'язків між суб'єктами венчурної діяльності та напрямки розвитку венчурної інфраструктури в Україні.

Ключові слова: інфраструктура, венчурна діяльність, суб'єкти, інститути, інновації, інвестиції.

V.V. BOZKHOVA, O.M. DERYKOLENKO

Sumy State University

Features venture INFRASTRUCTURE IN UKRAINE

In the article the definition of venture infrastructure activity, as a set of institutions (in the broad sense of the word) which serve the interests of venture enterprises and provide conditions for their successful development. Systematized the infrastructure institutions of the venture activity into three groups: 1) financial institutions, 2) organizational and technical entities, 3) information and analytical firms and organizations. For each group were determined subjects of venture activity and characterized their task. On the basis of generalization of practical examples identified positive and negative aspects of venture activity, and the nature of the relationships between the subjects. Outlined directions of venture infrastructure development in Ukraine.

Keywords: infrastructure, venture activities, actors, institutions, innovations, investments.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Слабо розвинена інфраструктура венчурної, інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні, дефіцит досвідчених і кваліфікованих фахівців в управлінні венчурними проектами, відсутність стратегії та державної підтримки інноваційної та консалтингової діяльності актуалізують дослідження та наукове опрацювання питань організації і фінансування венчурної діяльності вітчизняних підприємств, її інфраструктурного забезпечення. Дана проблематика є актуальною і в руслі затвердженої Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України (№ 916-XIV від 13.07.1999 р.).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню окремих особливостей венчурної діяльності присвячено низку праць вітчизняних і закордонних вчених, зокрема таких як Варналій З.С. і Сизоненко В.О. [1], Краснокутська Н.В. [2], Матвіїв М.Я. [3], Попов В.М. [4], Ціхан Т. [5], Мальська М.П. [6], Міронова І.В. [6] та інших. Думки науковців і практиків щодо стану вітчизняної венчурної діяльності одноставні:

1. венчурний бізнес в Україні знаходиться на стадії становлення [1];
2. в Україні тільки народжується повноцінна індустрія венчурного капіталу [2];
3. в Україні ще не вироблено економічної політики, спрямованої на світовий ринок, і політики інтеграції у міжнародну спільноту [3, с. 6].

Успішний розвиток венчурної діяльності в Україні не можливий без планомірного удосконалення її інфраструктурного забезпечення.

Не вирішені раніше питання, які є частиною загальної проблеми. Дослідження особливостей організації венчурної діяльності підприємств в частині систематизації інфраструктурних інститутів залишається слабо опрацьованим і потребує докладного наукового обґрунтування.

Постановка цілі та завдань статті. Метою статті є дослідження особливостей інфраструктури венчурної діяльності в Україні. В рамках окресленої мети сформульовано наступні завдання:

- 1) уточнити визначення інфраструктури венчурної діяльності;
- 2) систематизувати інфраструктурні інститути;
- 3) визначити характер взаємозв'язків між суб'єктами венчурної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Під інфраструктурою венчурної діяльності ми пропонуємо розуміти сукупність інститутів (у широкому розумінні цього слова), які обслуговують інтереси венчурних підприємств і забезпечують умови для їх успішного розвитку.

До таких ми узагальнено відносимо:

- 1) фінансово-кредитні установи,
- 2) організаційно-технічні суб'єкти господарювання,
- 3) інформаційно-аналітичні фірми і організації.

Розглянемо їх. До фінансово-кредитних установ ми відносимо: банки, фонди, біржі, спілки, державні та комунальні спеціалізовані небанківські інноваційні фінансово-кредитні установи, інноваційні структури, які здійснюють венчурне інвестування інноваційного розвитку і т.п.

Вони можуть займатися: фінансуванням, кредитуванням, страхуванням венчурної діяльності.

Фінансове регулювання і стимулювання венчурної діяльності знаходиться в Україні на стадії

формування, вимагає аналізу, вивчення, розробки і прийняття необхідних законодавчих і нормативних актів для створення єдиного організаційно-економічного (у т.ч. фінансового) механізму на державному рівні. Необхідне визначення перспективних довгострокових цілей фінансової діяльності і вибору найбільш оптимальних способів їх досягнення і вдосконалення.

На думку Попова В.М., венчурний капітал може бути використаний для фінансування наукової діяльності на будь-якому її етапі без обмежень щодо визначення ринку. Істотною відмінністю між інноваційним венчурним бізнесом і проектним фінансуванням є лише те, що венчурне фінансування застосовується для тих продуктів, на які ще не сформований комерційний попит на ринку [4, с.48].

Потенційно великі банки можуть відігравати значну роль у венчурному фінансуванні. Проте вони занепокоєні не стільки пошуком ризикових проектів, скільки забезпеченням повернення кредитів. Позичкові інвестиційні ресурси в сучасних умовах використовують для фінансування проектів з низьким рівнем ризику та чітко визначеними шляхами успішної реалізації проекту. Крім того, ще й досі не існує досконалої системи відбору ефективних конкурентоспроможних інноваційних проектів, не вжито заходів щодо стимулювання участі банків в інноваційному процесі [2].

Нажаль лише на рівні законопроекту (№ 1082 від 30.11.2007 р.) залишився Закон України «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері», який мав регулювати відносини, пов'язані із здійсненням венчурного (ризикового) фінансування інноваційної діяльності та інноваційних проектів, створенням та забезпеченням функціонування венчурних компаній і фондів, агентів, брокерів [8].

Основними інфраструктурними суб'єктами, які відіграють важливу роль у *організаційно-технічній підтримці* венчурної діяльності є: комунікаційні мережі, торгові домів, лізингові компанії, біржі (товарні, валютні), асоціації (наприклад, підприємців), ІТ-компанії (які здійснюють діяльність, що прямо чи опосередковано пов'язана з венчурною діяльністю). Така підтримка має бути спрямована на:

- 1) безпосередню організаційну та технічну допомогу венчурам;
- 2) просування українських венчурів на зовнішньому ринку.

Сучасна Україна є однією з найбільших (за площею) європейських країн з прозахідною політикою, диверсифікованою економікою і невикористаним потенціалом, і тому для європейських інвесторів стане привабливою в найближчому майбутньому. І на цьому шляху надзвичайно важливу роль щодо поінформованості інвесторів мають відіграти комунікаційні мережі та «забезпечувальні» підприємства. Окремі кроки вже здійснюються.

Так, у 2012 р. InVenture Investment Group започаткували спеціалізоване видання «Інвестиційний дайджест InVenture», яке користується попитом серед інвесторів країн СНД (у підписці більше 6000 учасників ринку); восени 2015 р. в Лондоні стартував проект «Ukrainian Investment Brief» (щомісячна підписка), який забезпечує інформаційну підтримку інвесторів з Великобританії в Україну (містить актуальну інформацію, передові дослідження, аналітику та гарячі інвестиційні пропозиції) [9].

Такі проекти є ефективним інструментом залучення інституційних інвесторів та капіталу в реальні інвестиційні проекти в Україні, з одного боку, та необхідним кроком до розбудови венчурної інфраструктури, з іншого.

Другим напрямком у розвитку венчурної інфраструктури є інноваційні проекти, спрямовані на полегшення/поліпшення роботи (організації роботи) самих венчурів.

Наприклад онлайн-сервіс тригерних листів TriggMine, спрямований на підтримку старт-апів і дрібного бізнесу, дозволяє залучати, активувати, реанімувати клієнтів і генерувати повторні продажі, що значно полегшує і прискорює процес онлайн-покупки для кінцевого споживача. Сервіс називають «консалтинг в коробці», який має в своєму розпорядженні бібліотеками шаблонів, заголовків, картинок і віджетів) [9].

До *інформаційно-аналітичних інфраструктурних суб'єктів* ми відносимо:

- 1) різноманітні центри (технологічні центри, бізнес-центри, науково-технологічні центри, консалтингові центри, центри трансферу технологій);
- 2) спеціалізовані об'єкти (бізнес-інкубатори; інноваційні центри-інкубатори; інноваційні кластери; інноваційні об'єднання, у т.ч. наукові парки та інноваційні консорціуми; технопарки; технополіси);
- 3) різноманітні фонди підтримки підприємництва (інноваційні, інвестиційні, венчурні);
- 4) інші види структур, які можуть створюватися та здійснювати відповідну діяльність (наприклад, інститут, який може створити експертну комісію для експертизи венчурних проектів).

За даними досліджень (2003 р.) Міжнародної асоціації наукових парків 88% науково-технологічних парків різних країн світу дійсно займаються інкубацією бізнесу [5].

2012 рік для венчурного ринку України став роком вибухового зростання (з'явилося 5 нових бізнес-інкубаторів) і тепер свої послуги пропонують 7 повноцінних акселераторів [10].

Крім фінансування малих ризикових проектів, інкубатори в першу чергу орієнтовані на надання консалтингових та навчально-методичних послуг інноваторам. Вони, як правило, здійснюють діяльність з організації:

- навчання (за програмами менеджменту, маркетингу, фінансової діяльності і бізнес-планування малого підприємництва);
- стажування в провідних центрах світу;
- роботи зі світовими інкубаторами;

- допомоги щодо бізнес-проектів (створення, експертизи, пост-девелопменту – доопрацювання проектів, супроводу);
- інвестування (сприяння у фінансуванні проектів);
- консультування (з усіх питань господарської діяльності підприємства);
- проведення маркетингових досліджень (конкурентноздатності продукції, підприємства, методів просування товару на ринок тощо);
- оренди приміщень, офісних послуг тощо.

В діяльності бізнес-інкубаторів зацікавлені малі інноваційно-орієнтовані підприємства та окремі стартап-проекти. Якщо підприємство середнє або велике, і не обійдеться ангельськими інвестиціями, то потрібні сильні партнери, які зможуть не тільки профінансувати подальший розвиток, але і допомогти у прийнятті управлінських рішень. Такими є венчурні фонди.

Венчурний фонд (від англ. *Venture fund*) – інвестиційний фонд, що орієнтований на роботу з інноваційними підприємствами та проектами (стартапами). Венчурні фонди здійснюють інвестиції в цінні папери або частки підприємств з високим або відносно високим ступенем ризику в очікуванні надзвичайно високого прибутку [11].

Існує практика перетворення бізнес-інкубатора у венчурний фонд. Так, WannaBiz як бізнес-інкубатор проіснував 3 роки і спираючись на досвід і аналіз ринку у 2015 р. перевів свій інвестиційний фокус з проектів на стадії попереднього pre-seed (передпосівного) до seed (посівного) фінансування. WannaBiz як фонд привертає обмежених партнерів, розширює партнерства для можливості залучення міжнародних співінвесторів з необхідною експертизою в окремі угоди в рамках синдикату і планує залучити на цьому етапі 5–10 млн дол. США. Стратегічні пріоритети WannaBiz – інвестиції в компанії (50 000–500 000 дол.), які орієнтуються на міжнародний бізнес в таких секторах, як ad tech (технології), enterprise (підприємство), mobile (мобільні пристрої), social (соціальна сфера) [9]. Цей приклад цікавий ще й тим, що фонд декларує підтримку підприємств не лише ІТ-сфери, а й інших галузей економіки.

Венчурні фонди відіграють важливу роль у розвитку венчурної екосистеми [7], будучи офіційними партнерами міжнародних підприємств. Існує багато закордонних компаній з гучними іменами, які готові вкладати і в українські проекти.

Венчурні фонди в Україні також, як і бізнес-інкубатори, активізувались з 2010-х рр., але на відміну від них, орієнтовані на надання інвестицій для будь-яких за розмірами проектів в повному обсязі, або на окремі етапи реалізації проектів.

Так звані інституційні інвестори, які не належать ні до державного, ні до комерційного сектору – пенсійні, благодійні фонди, фонди культури, науки та інші, біржі, університети і т.п. разом зі своїми допоміжними установами забезпечують лівову частку світового венчурного капіталу [9]. На жаль, на сьогоднішній день в Україні пенсійні фонди не можуть фінансувати венчурну діяльність. Така можливість, на наш погляд, була б корисною для обох сторін.

Недержавні організації (НДО від англ. *non-governmental organization* – NGO) – є легальними підприємствами, які створені окремо від держави і діють у будь-якій сфері (економіка, політика, наука, культура, освіта). Це можуть бути аналітичні центри або «мозкові центри» та інші [11].

Дослідивши інфраструктурні інститути венчурної діяльності вітчизняних промислових підприємств, відзначимо коеволуційність характеру їх розвитку, адже механізми взаємообумовлених змін всіх суб'єктів венчурного середовища є подібними, а в цілому вони складають цілісну систему, яка розвивається.

Висновки. Таким чином, підводячи підсумки, зазначимо: запропоновано визначення інфраструктури венчурної діяльності під якою розуміємо сукупність інститутів (у широкому розумінні цього слова), які обслуговують інтереси венчурних підприємств і забезпечують умови для їх успішного розвитку; систематизовано інфраструктурні інститути за трьома групами: фінансово-кредитні установи, організаційно-технічні суб'єкти господарювання, інформаційно-аналітичні фірми і організації; визначено, що всі елементи інноваційної інфраструктури тісно взаємопов'язані, впливають один на одного і їх розвиток має коеволуційний характер.

Перспективи подальших досліджень. Систематизовані в статті інфраструктурні інститути венчурної діяльності можуть бути покладені в основу удосконалення методологічних засад венчурної діяльності вітчизняних промислових підприємств в Україні.

Література

1. Варналій З.С. Основи підприємницької діяльності : підручник / З.С. Варналій, В.О. Сизоненко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/12280123/ekonomika/osnovi_pidpriyemnitskoyi_diyalnosti_-_varnaliy_zs
2. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Н.В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.
3. Матвіїв М.Я. Маркетинг знань: методологічний та організаційний аспекти : монографія / М.Я. Матвіїв. – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – 448 с.
4. Попов В.М. Финансовый бизнес-план : учеб. пособие / под ред. В.М. Попова. – М. : Финансы и

статистика, 2002. – 480 с.

5. Ціхан Т. Інноваційна інфраструктура: досвід створення бізнес-інкубаторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://patent.km.ua/ukr/articles/i404>

6. Мальська М.П. Корпоративне управління: теорія та практика [Електронний ресурс] : підручник / М.П. Мальська. – 2012. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/menedzhment/korporativne_upravlinnya_-_malska_mr

7. Миронова И.В. Особенности создания экологически ориентированных венчурных фондов [Електронний ресурс] : дис. ... канд. эконом. наук / Миронова И.В. – М., 2015. – 195 с. – Режим доступу : http://www.interun.ru/ss/interun/u/files/diss_mironova.pdf

8. Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=42294

9. InVenture. Інвестиційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://inventure.com.ua/news/ukraine>

10. Украинские стартап-инкубаторы: что предоставляют и что хотят взамен? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [HTTP://AIN.UA/2013/01/29/109509](http://AIN.UA/2013/01/29/109509)

11. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Рецензія/Peer review : 16.11.2015 р.

Надрукована/Printed : 14.12.2015 р.

Рецензент: д.е.н. Ковальчук С.В.

УДК 658

Л.В. ЄМЧУК, О.І. РУСИН

Хмельницький національний університет

СУТНІСТЬ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проаналізовано теоретичні підходи до визначення сутності поняття «економічний потенціал». Розглянуто особливості формування потенціалу підприємства з урахуванням циклічності економічних процесів.

Ключові слова: підприємство, потенціал, підходи, чинники, середовище.

L.V. YEMCHUK, O.I. RUSYN

Khmelnitsky National University

THE ESSENCE AND FORMATION OF THE ENTERPRISES' ECONOMIC POTENTIAL

Theoretical approaches to defining the essence of the concept of «economic potential» are analyzed in the article. Features of capacity building enterprise considering the cyclical economic processes are specified. The article is to study the theoretical approaches regarding the definition of "economic potential of the company" and study the characteristics and factors in the formation of the economic potential of the company. Determined that the formation of sufficient economic potential is the goal of every enterprise and a prerequisite for its successful and effective activities, the foundation of sustainable development and the most efficient operation.

Keywords: enterprise, potential approaches, factors environment.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки України характеризується гострою загальноекономічною кризою. Зміни, пов'язані з ризиками, збитками та умовами прогресуючої світової кризи стали нормою сьогодення. Якщо підприємства не будуть прямувати до змін, які охоплюють весь сучасний світ, вони зазнають краху й збанкрутують. При таких соціально-економічних умовах господарювання для підприємств важливим є врахування поряд з показниками ефективності використання активів, прибутковості підприємства, такого показника, як економічний потенціал підприємства. Він окреслює наявні та приховані можливості, кількісний і якісний склад ресурсів, визначає стан підприємства в перспективі, шлях подальшого розвитку. Адже розвиток підприємства настає тоді, коли покращуються виробничі або бізнес-процеси чи управління ними і внаслідок цього підвищується ефективність діяльності підприємства в поточному періоді часу порівняно з базовим.

Складна ситуація на вітчизняних підприємствах склалася в період кризи. Відсутність необхідного розвитку і навіть стабільності відображає недостатньо враховані можливості чи нерационально використані ресурси, а в підсумку – невикористаний потенціал.

Це зумовлює актуальність дослідження економічного потенціалу, його сутності та структури. Адже він забезпечує стійкі позиції підприємства на ринку, виявлення можливостей підвищення конкурентоспроможності з врахуванням перспектив прибутковості та зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями визначення сутності та виділення різновидів потенціалу підприємства в розрізі можливих класифікаційних ознак займалися відомі науковці, а саме О. С. Федонін, І. М. Репіна, Н.П.Любушин, Г.В. Савицька, О. С. Краснокутська, М.В. Бойченко, І. З. Должанський, І. Р. Бузько, К.М.Міско, С. І. Бай, Ю. В. Карпенко, Л. О. Лігоненко Є. В. Лапін та багато інших.